

REDACTIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare nr. 30.
Scrisorile nefrancate nu se
primesc.
Manuscrisurile nu se retrimt.
INSERATE
se primesc la Administrațiunea în
Brașov și la următoarele
BIROURI de ANUNȚURI:
In Viena: la N. Dukas Nachf.,
Nux. Augenfild & Emeric Les-
ner, Hoinisch Schalek, A. Op-
pelik Nachf., Anton Oppelik.
In Budapesta: la A. V. Gold-
berger, Ekstein Bernat, Iulin
Leopold (VII. Erzsébet-közt).
PREȚUL INSERȚIUNILOR: o se-
rie garonată pe o coloană 10
bani pentru o publicare. Pu-
blicar mai dese după tarifi
și învoială. — RECLAME pe
pagina 8-a o seriă 20 bani

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANUL LXVI.

„GAZETA“ iese în ne-care zi.
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 24 cor., pe șase luni
12 cor., pe trei luni 6 cor.
N-ri de Duminică 2 cor. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-ri de Duminică 8 fr. pe an.
Se prenumără la toate ofi-
ciile poștale din țară și din
afară și la d-nii colectori.
Abonamentul pentru Brașov
Administrațiunea, Piața mare,
Târgul Inului Nr. 30. etagiu
I.: Pe un an 20 cor., pe șase
luni 10 cor., pe trei luni 5 cor.
Cu dusul în casă: Pe un an
24 cor., pe șase luni 12 cor.,
pe trei luni 6 cor. — Un esem-
plar 10 bani. — Atât abona-
mentele cât și inserțiunile
sunt a se plăti înainte.

Nr. 51.

Brașov, Miercuri 5 (18) Martie.

1903.

Asimilare!

(a) Diarul „M. Szó“ se lauda mai deunăzi, că de când a introdus cunoscuta rubrică, în care denunță toate „aștările“ naționalităților, Românii s'au intimidat grozav și că foile lor nu mai publică, ce se petrece la adunările lor — de frica muștrărilor numelui diar.

Ca 'esenplu aduce petrecerea tinerimei universitare din Clușiu, la care a participat între alții și conducătorul Gheorghe Pop de Băsesci și a pronunțat acolo un discurs, în care aruncând o privire asupra trecutului a constatat progresul Românilor pe toate terenele. D-l Gheorghe Pop de Băsesci ar fi ținut între altele, că mai de mult, decât se distingea vr'un Român, Ungurii îl îmbrățișau îndată, îl făceau „nemes“ și îl asimilau cu rasea lor, făcându-l să se lăpăde de Român. Astăzi însă pleiada de sute de tineri, cari studiază numai la universitatea din Clușiu, se pregătesc și se înarmază cu armele științei, ca să devină cu timpul conducătorii și apărătorii poporului din care s'au născut.

După-ce „M. Szó“ debiteză neadevărul, că scirea despre cele petrecute și vorbite la petrecerea din Clușiu, nu a găsit-o în foile românesce din Ungaria, și că a trebuit să o „descopere“ într-o foie din București se încercă să combată afirmația d-lui Pop despre asimilarea prin nobilitate aducând de exemplu pe însuși Gh. Pop, care și el e nobil fără să se fi asimilat cu Ungurii apoi mai aducând alte două exemple: pe baronul Ursu de Margine și pe Andreiu baron de Șaguna.

Să nu ni-se reproșeze, că suntem răutăcioși, când constatăm, că toate cele „descoperite“ de foia maghiară nu era nevoie să le caute în foile din București, fiind-că au fost publicate per longum et latum în diarele noastre de dincoace de Carpați și de aici au fost retipărite în foile din București. Căci tot ce se scrie și se vorbește în diarele noastre și în adunările noastre numai în creerii bolnavi ai șovinistilor și ai scribilor de la foile evreiesce provocă fantoma „tradării de patrie“ și a „agitațiunei“, Românii însă cu inimă liniștită pot lua răspunderea pentru ele.

Apoi „strașnica“ combatere cu exemplele aduse de „M. Szó“ numai orbul nu vede, cât e de ridicolă. Căci de când a început să se afirme conștiința națională la Români, asimilări de felul celor invocate de d-l Poppnici nu se mai puteau întâmpla, er decât colonelul c. r. Ursu a ajuns baron, a fost fiind-că și-a câștigat ordinul Mariei Teresiei pe câmpurile de bătaie din Italia, și cu acest ordin este împreunat baronatul. Er despre Șaguna ce se mai dicem, când știut este că a ajuns baron, fiind șeful unei biserici naționale, pe care nu-l poți asimila cu una cu două, mai ales, când pe timpul acela împărțirea de asemenea demnități nu prea putea fi influențată de Unguri. Le-am amintit acestea numai în

trecut, deși vedem că a trebuit să ocupăm cu ele spațiu mai mare, decât ne era în gând la început.

Voiam să vorbim adecă tot de tema „asimilării“ pe care o tracteză tot în „M. Szó“ și anume în numărul de la 27 Martie protagonistul „statului unitar maghiar național“ — d-l baron Banffy.

Inspirat probabil de cele tratate mai sus în diarul său, d. Banffy se suflă la un nou articol intitulat: „Politica maghiară de naționalitate și funcționarii de stat“.

După norma casurilor de asimilare din trecut, prin acordarea nobilimei, domnul baron susține, că asemenea asimilării s'ar pute săvârși și astăzi prin numirea bărbaților calificați din sinul naționalităților în funcțiuni de ale statului.

Se înțelege, că după părerea lui Banffy, asemenea numiri ar trebui făcute după un sistem înțeles, așa că pe judecătorul român n'ar trebui să-l numescă la Făgăraș, ci la Dobrițin, pe Slovac nu la T. St. Mărtin, ci la Seghedin, er Sêrbul să fie dus la Kecskemét și așa mai departe.

Căci Românul ori Sasul de exemplu, chiar dacă ar voi (?) să se asimileze, nu-l lasă mediul în care trăiesc, er copiii nu și-i poate crește în „limba statului“, fiind-că are la îndemână vr'o școală românescă er Sasul una săsescă. Pe când fiind într'un oraș unguresc cu câtă rivnă și cât de nejenat (?) ar pute lucra pentru „statul național unitar maghiar“.

Premisele acestea ale baronului sunt atât de subrede, încât concluziunile, ce le face, cad de la sine.

Căci dacă pe Români vr'e să-i ducă la Dobrițin de judecatori, atunci la Făgăraș trebuie să aducă Unguri. Românul va face bună judecată la Dobrițin, fiind-că cunoscă limba ungurescă, der vai de judecata ce o va face Ungurul la Făgăraș, decât nu va sci limba poporului. Și Ungurului nu i-se va cere să știe limba poporului, fiind-că acesta ar fi contra principiului „statului național“.

Ce harababură ar eși de aici, nici nu se poate spune astăzi, ci trebuie să o lăsăm pentru altă dată.

Prigonirea limbii române la un gimnasiu unguresc. In Orăștie se află un gimnasiu unguresc ev. ref. Inainte cu câțiva ani superiorii acestui gimnasiu au dat ordin, ca orele de religione a diferitelor confesiuni să fie ținute de catecheții respectivelor confesiuni în edificiul gimnasiului. Inainte cu vre-o două luni însă aceeași superioritate bisericăscă a dat ordin, ca toți catecheții confesiunilor să predea religionea în limba maghiară, er nu în limba oficiosă a bisericii lor. Catecheții elevilor români, d-l protopop V. Domșa, n'a primit — spune „Libertatea“ — a se supune acestui ordin, ci a făcut arătare la consistoriul din Sibiu, care a protestat contra acestei volnicii și a cerut de la guvern să intervină în afacere și să readucă pe conducătorii șovinisti de la această școală la o judecată mai drăpță și mai creștinescă, respectând drepturile religiunilor. Resultatului nu e cunoscut încă.

Pentru Românii macedonenii.

Ambasadorul României la Constantinopol, d-l Lahovari, a intervenit la patriarhatul ecumenic, pentru-ca să încete opoziția de până acum a patriarhatului contra cererilor naționale pe terenul bisericesc ale Românilor macedonenii, mai ales privitoare la limba liturgică română și preoții români, cu atât mai mult, fiind-că clerul exarchatului caută să câștige pe Români prin împlinirea acestor dorințe. Patriarhatul pare că nu se va opune mai mult împlinirii acestor cereri legitime, cu atât mai virtos, fiind-că și *Porta se îngrijesce, ca Românii macedonenii de acum înainte să nu fie introduși în matricule numai după confesiunea ort., ci și după naționalitatea lor.*

Manifestul Țarului.

Am adus deja scirea despre manifestul Țarului publicat în foia oficială din Petersburg. Publicăm acuma textul acestui foarte important manifest:

„Urcându-mă pe tronul străbunilor mei din mila lui Dumnezeu, am făcut un vot sfânt în fața Atotputernicului și în fața conștiinței noastre, de a păzi stălpul secular ai puterii rusesce cu sfințenie, și a ne dedica viața serviciului iubitei patrii. Fiind necontentit îngrijiți de supușii noștri, ne-am ales spre realizarea binelui public calea în sensul faptelor memorabile ale predecesorilor noștri, cu deosebire a neuitatului nostru tată. I-a plăcut lui Dumnezeu a întrerupe activitatea tatălui nostru prin mărte prematură. Atotputernicul ni-a impus prin această sfânta datorie de a săvârși consolidarea ordinii și adevărului, conform cerințelor vieții populare. Spre adâncă noastră părere de rău însă, tulburările, semănate parte prin tendințe îndreptate în potriiva statului, parte prin învătățuri străine vieții rusesce, împiedecă munca generală îndreptată spre ameliorarea situației poporului. Tulburările acestea neliniștesc inimile supușilor, le sustrag de la munca productivă și duc la stricăciune familii întregi, scumpe inimii noastre, precum și puterile tinere, necesare patriei noastre.

Cerând de la mic și mare îndeplinirea voinței noastre, precum și rezistență hotărâtă contra oricărui violări a cursului normal al vieții populare, și având încredere în împlinirea datoriilor de serviciu și comunale din partea tuturor, ne-am decis în mod definitiv de a satisface fără amânare necesitățile statului ajunse la maturitate, și am găsit de cuviință de a întări observarea inevitabilă a prescripțiilor de toleranță, cuprinse în legile fundamentale ale împărăției rusesce, cari califică biserica ortodoxă de biserică dominantă și tuturor supușilor de altă religione și confesiunilor străine acordă libertatea credinței și a serviciului divin, după alt rit, de a continua executarea efectivă a măsurilor pentru ameliorarea situației preoților ortodocși rurali, spre a adânci participarea lor la viața spirituală a turmelor lor.

Conform problemelor iminente a promovării economiei populare, activitatea instituțiilor pentru creditul de stat, mai ales a băncii nobililor și a băncii țăranilor, este a se îndrepta spre consolidarea și dezvoltarea bunăstării micii nobilimii și a țăranilor, stălpul fundamental al vieții rurale rusesce.

Lucrările schițate de noi pentru revizuirea legilor referitoare la populația rurală,

după executarea lor sunt a se transmite la conferențele guvernamentelor, spre completare și potrivire cu particularitățile locale, consultându-se și persoanele, cari se bucură de încrederea publică.

Temeiul acestor lucrări rămâne *proprietatea inatacabilă comunală*, pe lângă care însă trebuie găsite căi spre a ușura țăranilor eșirea din comună. Nu se mai pot amâna nici măsurile pentru cassarea datoriilor de garanție, cari fi apasă pe țăranii.

Trebuie reformată administrația guvernamentelor și a districtelor prin lucrările reprezentanților locali.

O altă problemă a regulării vieții locale va fi după puțină cooperarea administrației comunale cu epitropiile parohiale ale bisericelor ortodoxe.

Invitând pe toți supușii de a coopera la întărirea baselor morale ale familiei, ale școlii și vieții publice, ordonăm miniștrilor noștri și funcționarilor superiori respectivii, să ne prezente considerațiile lor referitoare la executarea intențiilor noastre.“

Probleme economice.

— Fine. —

Foștilor clăcași și comunelor li-s'au lăsat mai mult pădurile de fag. Cu acesta am fi nedrepti, decât am susținé, că comunele oltene nu au și păduri proprii de stejar pur și cu brădet, însă ele sunt mai mult tinere, deteriorate prin pășunatul cu vitele, ori cu numeroase poieni de fânațuri în ele. Cele mai multe sunt de fag.

Fagul însă n'are valoare mare aș, și nu o să aibă nici în viitor vre-o valoare deosebită. In loc de a face calea ferată la pôlele muntelui, spre a pune în exploatare și valoare numeroșii codrii seculari și comorile ascunse ce zac în sinul munților, s'a construit calea ferată în valea și pe malul Oltului pentru a pute admira bine muntele în totă grandiositatea și splendorea sa, der nu de a te folosi de el. Cu privire la valorea și utilitatea actuală a lemnului de fag, este destul să spunem, că M. S. Regele Carol al României a cedat gratuit lemnul de fag din pădurile sale particulare de la Azuga până la Predeal unei firme comerciale cu condițiunea, ca în tăietură firma să-i planteze brad, molid, zada și pin, pe spesele ei proprii. Așa se lucră în timpurile actuale pe terenul amenajării pădurilor.

Și, Dómne, unde la noi s'a conservat masive de stejar pur, ce lemn de valoare, și ce bogății imense mai sunt în ele?! Spre a ne face o idee comparativă de valorea speciilor diferitelor esențe și păduri de stejar, este destul să spunem aci, că țăranii și pădurarii noștri nu cunosc și nici știu ce este cerul, tufanul, gârnița și alte varietăți de puțină valoare comercială și industrială de stejar ci cunosc unul și bun — gorunul falnic, stejarul pedunculat și stejărica cea fără codă — kocsántalan — sessiflorul. In pădurile noastre 85—92% este gorun și restul puțin sessiflor — gârniță, tufan nu sunt de loc — cerul nu este nici după nume cunoscut prin regiunile noastre. In România la câmp este din contră mai numai cer și tufan, și abia 5—10% gorun. Pe valea Mureșului în vasele pădurii ale ilustrei familii a Mocioneștilor, numai pe muchile delurilor crește ceva gorun, — la pôle tot

gârniță și cer, din care nu pot scoate altceva, decât lemne de foc și er lemne de foc, ori cât de frumoși ar fi copacii și ori cât de înalte și drepte ar fi tulpinile la etatea lor de 80—100 ani.

Aceste comparațiuni și exemple credem că sunt de ajuns. Și totuși noi ținem fagul pe sute de mii de jugere și ne uităm la el, distrugem ștejarul și bradul și lăsăm să se încuibeze în locu-i *mestecă-nul, arinul, păducelul, măceșul* și porumbarul! În multe părți din dumbrăvi frumoase de ștejar, te trezesc de-odată în arini, ori mestecăniș pe sute de jugere. Un proverb bătrânesc, care ținea loc de lege și cod silvic, glăsuia: „*Taie fagul de la rădăcina stejarului!*” Ați cine îl mai respectă, cine se mai interesează de așa ceva, ori să se uite la el?! Să taie ștejarul pentru un resteu ori băț, și moliftul pentru un tîrsar! Ați ne bucurăm, când aflăm, că cutare consătean și compatriot titrat al nostru, absolut de la Academia de silvicultură din Șemnitz, a căpătat *un bun post la Metropolia din X.*, cutare a fost numit șef al ocolului silvic, cutare din Dobrogea, celălalt cultivă pădurile de salcie, Crivinele și zăvoiele din ostróvele Dunării de jos, ori e trimis să facă plantațiuni noue în Bărăgan etc. Toți voinici și fii ai munților Carpați!!

O altă întrebare însă este, decă sute de mii de jugere de păduri comunale ale comitatului, nu-i reclamă acasă pe cei mai mulți, ca să îngrijescă ei de ele?! Și decă cele 80,000 de Români nu erau în stare a-i reține și revoca acasă de a-i impune stăpânirii, prezența și existența acelor, una sută de mii de jugere ocupate pe nedrept de făget și în dauna comunelor și a avuției naționale, care jumătate până la $\frac{2}{3}$ s'ar pută popula și înlocui cu ștejar și molift ori brad de mare valoare, aceea singură ar merita a-și pune carul în petri și a-i aduce acasă în comunele lor natale. Cu ómenii fără carte și cunoștințe de specialitate meseriei, nu se face trebă nici-odată!! Și totuși, cu câtă ușurință s'au dat pădurile comunale în administrația guvernului — pe motiv *din lipsa de personal capabil*. Crunta și negrafeudalitate și cu robia și iobăgia, ei nu le-a putut smulge pădurile din mână și administrația direcțioanelor comunelor și chiar a iobagilor, încât le-a luat în timpul de lumină și cultură.

În fine nu putem trece cu vederea și delicioșii *păstravi*, cari populéză apele noastre iuți de munte, și cari la o cultură rațională și sistematică a pădurilor și apelor ar pută încă să aducă câte-va decimi de mii, decă nu sute de mii de coróne pe fie-care an, și un venit frumos fie-cărei comune muntene în parte. De vênat îi vênéză mai mulți, însă care comune se îngrijesc de prăsirea și creșterea lor în mod sistematic și rațional? Și totuși o atare instalare nu ar trece peste 200 coróne.

Evident deci, că cultura și numai cultura lipsește, — și că mai este încă de făcut și de trăit în patrie, și nu trebuie numai decât prins toiașul pribegiei și drumului Americii. *Deci organizațiuni serioase economice și producțiune prin specializare*. Prin urmare comasarea pe întregul șes al Oltului se impune și regularea tuturor gârlelor și pâraielor din munte până în Olt, ca să servescă la *irigațiune și cultura rațională*. Cu învățători, diletanți și specialiști improvisați de ocaziune și în diferite cestiuni economice, nu merge. Până la posibilitatea de a înființa și susține școlile profesionale cu diferite specialități proprii, credem că nu ar fi rău, decă băncile românesce în loc de diferite ofrande și pomeni, ar angaja pe câți-va din specialiștii ce-i are la îndemână, și cari corespund legilor țării ca *ómenii de afaceri* și de încredere eventual, ori ca instructori ambulanți, cari să studieze regiunea și nevoile ei și diversele isvóre de avuție, și să chibzuiescă și țină prelegeri poporului despre ele, pentru a le pune în exploatare și valoare. Incurajarea literaturii speciale serioase încă ar face mult, ér nu numai compilațiunile și traduceri fără rost și simbure.

Ioan de pe Văcarea.

„Băncile naționaliste din Ardeal“.

Nu de mult am relevat în colónele fóiei noastre, că un anumit domn de la „Bud. Hirrap“ publicase un articol mai lung, în care se ocupa de un proiect de acțiune contra băncilor naționalităților. Având în vedere realizarea unui mare *împrumut de investițiune*, autorul cerea, ca acesta să se întindă și asupra desărcinării proprietății imobile, astfel ca statul ori să înființeze bănci regionale, ori să doteze centrala asociațiunilor de credit, pentru-ca pe calea acesta publicul avisat la credit să-și pótă procura capitalul trebuincios cu interese atât de mici, cum n'ar pută să le acorde băncile naționalităților. Pe calea acesta li s'ar face o concurență invincibilă băncilor naționalităților, cari în lipsă de clienți ar fi silite să-și închidă saltarele!

După acest proiect destul de „ingenios“, vine un alt domn, tot în „Budapesti Hirrap“, să arate „primejdia“ ce ar amenința elementul maghiaro-sécuiu din Ardeal în urma lucrării de „subminare“ ce săvîrșesc, veđi Dómnice, băncile naționaliste.

Pe autorul articolului din cestiune (Gustav Kadar) îl mahnesc cumplit chiar și numai faptul, că Românii și Sașii ardeleni au mai mult de 100 de bănci, „cari fără șgomot servesc cauza Sașilor și Românilor, printr'o activitate cu atât mai periculoasă pentru maghiarime“. Naționalitățile au mers mai departe decât Maghiarii, ele „săvîrșesc o muncă de subminare cunoscută acolo unde ori-ce afacere este o învingere, ori-ce împrumut o nouă cucerire de teren, unde rezultatul e mai pozitiv: pe teren economic“.

După constatarea acesta falsă și esagerată, autorul — ca să fie și mai bine priceput de ai săi — revine éráși asupra aserțiunii, că băncile naționalităților nu fac altceva, decât a întări elementul săsesc și românesc prin împrumuturi acordate în condițiuni favorabile, venind astfel în ajutorul rasei proprii, pe când elementul maghiar scade, devine tot mai slab, ér pământul său ajunge în mâni străine.

„Albina“ mai ales îl preocupă pe „patriotul“ de la „B. H.“, căruia îi însinuă, că își plaséză capitalul în efecte române de stat, ba o face vinovată până și de „valahisare“, căci — dice autorul — pe „polița ce i-o oferă agentul valah, numele țeranului maghiar e scris românesce, ér țeranul (maghiar), care nu-și iscălesce numele în fiecare ți, se deprinde să și-l scrie tot-de-una românesce.“

Colosal!

După toate acestea, éta ce păreri debitéză d-l Kadar.

„Pentru deslegarea cestiunei naționalităților e de mare însemnătate, ca să se înființeze în Ardeal un institut de bani, care să promoveze interesele maghiarimei. Isvóre pentru acesta găsim chiar și în împréjurarile actuale nefavorabile. Înainte cu doi ani un deputat a interpelat pe ministrul president Coloman Szell, că ce se va întâmpla cu fondul de 1 milion coróne, ce statul l'a înființat la Banca ipotecară ungară și de care fond banca n'are nevoie. Răspunsul ministrului president a fost, că și el află sosit timpul, ca fondul acesta să se întrebuițeze spre alte scopuri, așteptă însă până când va avé loc și ocazie bună pentru un fond cu asemenea scop. Ei bine, acest milion de coróne nu pótă fi întrebuițat spre scop mai bun, de cât a se pune prin el baza regenerării economice a Ardélului. Spre scopul acesta se va găsi și al doilea milion... și ar fi două milioane pentru înființarea *băncii sécucscă*. Tóte reuniunile culturale, în primul rând „Emke“ și-ar plasa valorile lor în acțiunile acestui institut... În tóte comunele, cât de mici, dascălul și preotul maghiar să fie sufletul și agentul acestui institut. Ei să scótă pe poporeni lor din ghiarele (!) institutelor naționaliste și să-i lumineze, că le stă la dispoziție un institut maghiar ieftin și echitabil. Institutul se convertéză tóte împrumuturile de la băncile naționalităților... și pe lângă acesta institutul să dea credit eftin industriei și comerțului sécucscă“.

Éta un plan, care séménă încât-va cu cel al d-lui Cserny, desfășurat în colónele a ceeași foi șoviniste.

Din tóte reiese, că presa și cercurile șoviniste maghiare privesc cu ochi răi

progresul băncilor românesce și săsesci din Ardeal, cu tóte că nu este mic numărul acelor Maghiari, cari având mai multă încredere în administrațiunea institutelor financiare d. e. române, au încredințat acestora economiile lor, ba au ridicat de la acestea împrumuturi eftine, pentru ca să-și salveze existența și averea periclitată prin exploatațiunile altor bănci. Scopul ce-l urmăresc băncile noastre nu este specula financiară neiertată, cu atât mai puțin li-se pótă însinua tendențe politice, ori ruinarea celor de altă rassă, — eleau în vedere ajutorarea poporului prin scăparea lui din mâinile cămătarilor și speculanților nemiloși. Este prin urmare o lipsă totală de bun simț și o dovadă de réutate pécătóasă, când presa maghiară mereu atacă și agită în contra acestor institute românesce de credit și economii, fără nici o basă, ci numai din patimă condamnabilă.

SCIRILE DILEI.

— 4 Martie v.

Din Lugoș. În 5 Martie n. P. S. Sa episcopul Dr. *Demetriu Radu*, încunjurat de preoțimea curții episcopescă și de protopopul Lugoșului, a sfințit pétra fundamentală a noului edificiu destinat pentru cancelaria diecesană.

„**Dicționar geografic al provinciilor române.**“ Societatea geografică română din București, a hotărît să alcătúescă un „*Dicționar geografic pentru provinciile române din cele-lalte monarhii*“, unde numirile topice românesce se pierd pe tot anul. În acest scop a numit o comisiune compusă din d-nii: Gr. *Tocilescu*, *Ionescu-Gion*, colonel *Ionescu*, N. *Densușianu* și G. I. *Lahovari*, care a și început lucrările pregătitoare în acest sens. D-nii Ioan și Emil *Socecu*, librari în București, au pus spre acest scop la dispoziția societății geografice 5000 de franci, ér d-l general Manu 2000 franci.

Societatea „*Petru Maior*“. A apărut Raportul anual al societății de lectură „*Petru Maior*“ din Budapesta pe anul administrativ 1901—902. (Localul societății IV Molnár uteza 20 II 10). Broșura are 54 pagini și cuprinde următorul sumar 1) Raportul general al președintelui Ioan *Lé-pădatu*. 2) Raportul secretariului Chirion *Bénda*. 3) Raportul cassierului Mihail *Navrea*. 4) Raportul economului Anton *Bălaci* despre cabinetul de lectură. 5) Raportul bibliotecarului George *Zăria*. 6) Raportul comisiei literare, de referentul Ioan *Lupaș*, și în fine. 7) Raportul comisiei supraveghiătoare de referentul G. *Navrea*.

La masa studenților de la gimnaziul rom. gr. or. din Brad au intrat în Februarie 1903 următoarele contribuiri: 1) de la „*Grănițerul*“ institut de credit în Dobra 30 cor. 2) de la „*Detunata*“ instit. de credit în Bucium 15 cor. 3) de la „*Cassa de păstrare*“ institut de credit în Sasca 10 cor. 4) „*Mureșanul*“ institut de credit în Maria-Radna 40 cor. 5) „*Zarandeană*“ institut de credit în Băiția 20 cor. Binefăcătorii primescă espresiunea profundei mulțămite! Brad, 1 Martie 1903. *Comisiunea administrativă*.

Mórtea tragică a unui medic. Diarul „*L'Écho de Paris*“ scrie în numărul său de la 12 Martie cu data: *Marsilia* 11 Martie următoare: O dramă durerosă s'a desfășurat pe vaporul *Laos*, care sosi ți-lele acestea din China: Doctorul Michaud, medicul vaporului, avea obiceiul de a-și injecta morfina. Într'o nópte sculându-se în întunec, în loc să ia morfina, și-a injectat din greșélă atropină. Cădénd jertfă unor crunte suferințe, și-a dat sémă de înfiorătoare coróne. În zadar apelă la ajutorul a doi colegi imbarcați și ei pe același vapor. Ori-ce remediu era inutil și mórtea era iminentă. Nenorocitul mai avea să trăiescă o óră, cel mult. Doctorul Michaud trebuia să se rezigneze. Atunci se veđu acest spectacol dureros: un muribund, care având deplină conștientă

până la ultima sa résuflare, analiza efectul otrăvii asupra corpului său, pe când cei-lalți doi doctori luau note în scris despre această îngrozitoare observațiune. În terminul prevéđut și după dureri nespuse de mari, doctorul Michaud își dădu sufletul. Corpul lui fú aruncat în mare.

Un svon de căsătorie. În București se colportéză scirea, despre căsătoria ce are să o încheie în curénd un ministru tî-nér român (Ionel Brătianu?) cu o domnișórá fórte frumoasă din America. Domnișóra, afară de frumșetea ei, mai are și norocul de a fi fiica unui miliardar american.

O nouă fóie. Se svonesce, că în Clușiú va aparé în curénd o fóie politică săptămânală, care va purta titlul „*Răvașul*“.

Teatru german. Comedia „*Kalt wasser*“ de genialul scriitor dramatic Ludovic Fulda, ale cărui serieri desvóltă în tot-déuna mult spirit, a întrunit aseră un public fórte numeros. Acestă comedie însă nu este una din cele mai reușite ale autorului, și ne-a lăsat reci. Pécăt! Motivul și l'a ales autorul așa de interesant, dér nu i-a reușit a-l desvolta după-cum promite comedia la începutul ei.

Piesa se petrece într'un sanatoriu de hidroterapie, unde între mai mulți pacienți nervoși, se află și un capelmaistru, un „*Don Juan*“, pe care l'a părăsit nevasta din cauza nenumăratelor infidelități ce i-le făcea la fie-care ocazie. El se refugiază acum în sanatoriu, mai mult pentru-ca să scape de-o cunoștință a lui, care îi devenise deja plicticóasă, acesta însă îl urmăresce până acolo și-l molestéză cu drăgostirile ei. Conform obiceiului lui, capel-maistru face aici alte cunoștințe noué, convertesce și pe nevasta doctorului, ba îi propune să fugă cu el. Atunci pe neașteptate se întélnesce, în stabiliment, cu adevérata lui soție, care din întémplare se afla și ea acolo la cură. Se amoreséză din nou de ea. Ea îi értă iute (pré iute) tóte pécatele și plécă imediat cu el, în aceeași trăsură ce era destinată pentru fuga cu nevasta doctorului. Acestă din urmă veđéndu-se înșelată, pe lângă alte două din stabiliment, cărora le promisese tot aceea ce-i promisese și ei, își cere scuse de la bărbatul său, plânge puțin și fără mult scrupul e ertată și ea iute (tot pré iute).

Decă d-l *Mauth*, care juca pe Capelmaistru (eroul piesei) nu și-ar fi interpretat așa de viu rolul și nu ar fi jucat așa de minunat, piesa de aseră nu ar fi produs nici un efect.

Intreg ansamblul, grație conducerii dibace a regisorului, a fost bun, și rolurile bine studiate.

Mâne, Mercuri, se va reprezenta comedia în 3 acte „*Die Japanische Vase*“ de Paul Bilhaud și Maurice Hennequin.

Fie-care scie, că semințele impregnate de napí ale lui *Mauthner* pentru nutreț, dau cele mai bune róde, de asemenea ca semințe pentru grădini dau cele mai frumoșe zarzavaturi și din semințele de flori ale lui *Mauthner* ies cele mai frumoșe flori. Cu un cuvént, semințele lui *Mauthner* sunt cele mai bune, depositele cele mai mari și prețurile de tot eftine.

Avis celor cu drept de alegător! Precum am anunțat deja cele două comisii pentru conscrierea alegătorilor dietali — și adecă aceea pentru cercul I. (Cetate, Brașovului-vechiú, Bluména, Stupini, Dérste, Timiș și Predeal) sub președinița d-lui Ludovic Kammer, secret. magistr. și aceea pentru cercul al II-lea (Cetate-Scheiú) sub președinița d-lui notar magistr. Frideric Lurtz — țin în localul oficiului de dare orășenesc ședințele lor în fie care ți de lucru de la 3—6 óre după améđi.

Fie-cine, care are drept de alegere, să pótă prezenta înaintea acelor comisii și pótă să-și reclame dreptul său electoral.

Este bine, ca respectivul să ducă cu sine și cárticica sa de dare, dealtmintrelea protócólele de dare se află pe masa comisuniilor și se pótă constata îndată, decă cineva plătesce atáta, ca să pótă fi înscris în listele electorale.

Aceia cari din vr'o causă, fie că n'au reclamat, ori că au întârziat ași dovedi dreptul la timp, n'au fost introduși în listele electorale din anul trecut, se cêră acum primirea în listă înaintea numitelor comisuni.

Dreptul electoral îl pôte exercita:

1) Acela care posedă o casă, singur ori la olaltă cu soția și copiii lui, care casă are cel puțin trei odăi de locuit, respective pentru care s'a plătit în anul trecut 42 corone dare de chirie.

2) Cel ce posedă pământ, pentru care plătesce dare de pământ după 32 corone venit curat; (adecă 8 corone 16 fil. foncieră).

3) Cei ce în anul trecut au plătit ca comercianți, fabricanți și industriași cel puțin 21 corone de venit clasa III-a.

4) Funcționarii privați cari în anul trecut au plătit dare după 1400 corone (18 cor. cl. IV); séu funcționarii publici, cari au plătit dare după 1000 cor. (10 cor. cl. IV).

5) Cei ce au plătit în anul trecut o dare pe interesele de la capital de cel puțin 21 corone.

Afară de aceștia au drept de alegere, fără considerare la dare următorii: profesorii, artiștii academici, doctorii, advocații, notarii publici, inginerii, chirargii, farmaciștii, agronomii diplomați, forestierii, minerii, preoții, notarii comunali, învățătorii, în fine toți cei-ce, pe basa unei îndreptățiri anterioare, au fost înscrși în vre-o listă electorală de la 1848—1872.

Cum ne afirmăm?

Clușiū, în 11 Mărțisor.

A trecut și concertul din Clușiū, ér anele vieții noastre publice au eternizat splendidu-i succes. Nu voi încerca să detrag nimic, nici să ating neplăcut estaul celor încântați. Dér până când pagina e deschisă, cred a nu comite act de bănuială, decă — în vederea viitoarelor manifestațiuni sociale — adaug o vorbă.

Nu rămâne îndoielă, că stim. public judecând după presentare, a fost pe deplin mulțăm cu prestațiunile acelor serș. Căci bine știut, petrecerea s'a continuat și a doua séră.

Eram și eu între cei-ce se delectau la accentele melodiöse. Dér așa 'mi-e firea, nu puteam între ele să nu-mi rotesc ochii prin învechita redută, ce îmbrăcase acum o pompă rară.

Erau mândre covorele, ceo decorau, și de mătasa lor se risipea lumina intensivă a policandrelor. Cu toate acestea zăriam par'că slove negre, ce vreau să dea mărturie despre ăilele de grele încercări ale unui popor.

Mi-se părea, că aud dintr'un colț vocea îngrozitoare a baronului Wesselenyi, care în 1791 — când cărmuitorii sorții Ardealului își așau din sală la sunețul clopotelor, sub pretextul, că-i foc în oraș, numai ca să nu audă petițiunea Românilor — striga din răspuțeri, că-i mai mare foc în redută. La adecă ce era? Bieții Români cereau o sorte mai umană.

Mi-se părea, că aud amenințările celor din 48, cari cu tot prețul grăbiră să înfigă în mâinile Românilor stégul Uniunei.

Vedeam apoi pe Dr. Rațiu, cu soții săi din comitet — și cu ei un popor, cum ia liniștit cununa de martiriu.

Și când mi-am adus aminte de vestitele cuvinte, că existența unui popor nu se discută, ci se afirmă, ca sub impresia unei șopte sfinte am stat și m'am gândit. Da, mi-am ăis, poporul român se afirmă în fel și fel.

Un amestec de impresii 'mi asaltă gândirea.

Da, de la noi peste Vlădeșă se bucură bietul Român, de are pâne de orz... și priponesce țera. Așa e și pe aiurea. Bietul Român făr' de mălaiū. El se afirmă cu necazul.

Prin Dobêca, și mai sunt de acele locuri, umblă copilașii la școlă golă, ca vai de ei. Vin șermanii la carte ierna în cămășuță, căci saman nu le ajunge.

A-și fi tot gândit așa, de nu-mi atrăgea privirea splendorea, ce mă încunjură, covore măestrite și plante exotice, în cari vedeam un nou fel de afirmare.

Chiar îmi delectam ochiul la undulațiunile de dans, când îmi veni în minte debutul de forță al lui Indre tatăl și feciorul, cari — nu s'a împlinit anul — tot în redută declarară răsboiū lui Iancu și Axentie. (Îmi deșteptase acest gând unele persoane din oceanul petrecerii, cari cu atăta bucurie felicitaseră *illo tempore* pe Indre pentru îmbrăcătoarea debut).

Un amestec de impresii mă frământa din estrem în estrem. Nu le-am căutat, dér mi-se oferiau de sine. Nu se pot imputa nimênui, dér ori-cât ai vrea să le încunjură, țpi lęgă atențiunea.

Mi-se părea totu-și curios joc al sorții, că în această redută, atâtea antitese se pot întêlni într'un moment. Dér nu-i mirare, se întêmplă acesta în viêtă. Convoiul de nuntă nu odată se întêlnesce cu cortegiul funebral.

Ne sunt însă tot atâtea acte de afirmare.

Și acum stând în fața celui mai nou act de manifestație publică-socială, avansat în domeniul trecutului, voi încerca să fac o palidă analiză. Înțeleg concertul din Clușiū. Voi căuta raportul între reușita morală și materială, ca urmare a unei afirmări.

Mă determină la acesta cu atât mai mult faptul, că ne-am obișnuit nu odată a bagatilisă reușita materială. Ori decă nu, în cas de nesucces material ne place a fărui îndată succesul moral, și suntem cel puțin scusați.

Abia intrasem în iernă, când se frământa idea unui mare concert, căruia să-i mērgă vestea. Nu satisfăcea ambițiunei fie-căruia un concert, ori o petrecere de calibru mai mic, cu pregătiri mai modeste, ori cu mai puțină risipă de bani.

S'au asaltat decă cu mult succes zăvórele economiei noastre naționale. Nu au rămas neatinsă nici firele ambițiunei, care jôcă rol în toate acțiunile omenești. Succesul părea asigurat.

Au curs banii, au tot curs. Numai înainte de concert s'au adunat vre-o unspredece sute, ér séră la cassă încă vre-o șese-spredece sute de corone. Decă ecă vre-o *trei mii de corone*, un capital întreg. Pe lângă aceste s'au trimis în toate părțile sute de bilete, spre a fi rescumpărate.

Și a contribuit generosul nostru public. A dat cu inimă obolul său, mângăiat în conștiință, că pôte să ajute un scop atât de nobil, ca și care avea acest vestit concert, — bibliotecă pentru universitarii români.

Cum au venit însă, acești bani scumpi, așa s'au dus. Numai o deosebire e, că în mână românească, care i-a agonisit, nu se vor întorce curând, și pôte nici odată.

Êtă decă ne-am afirmat. Am ținut să impunem străinilor. Putem fi satisfăcuți, căci li-s'a dovedit, că Români știu să-și petrecă mai elegant, decă magnafii și nu numai o séră, ci chiar două.

Colegii Sași nu mai pot să se mēsure cu noi. Ei aranjéză petreceri și conveniri prea modeste. Ei nu se știu impune străinilor, ca noi.

Dér bine, să ăicem, că suntem recompensați prin reușita morală, special prin prestațiunile musicale. Ei bine, dér reușita morală putea să fie tot așa, cum a fost, și între mai modeste pregătiri. Ba chiar creșea și mai mult reușita morală, decă banii se cheltuiau mai cu cruțare, presupunând, că on. public s'a prezentat de dragul tinerimei.

Au mai aranjat tinerii universitari petreceri și serate, de calibru mai modest, cu program propriu, nealarmante. Se putea presenta la acele tot on. public de la concert și ar fi fost mulțăm. Nu era însă lipsă de mii. Ajungeau pôte și 300 cor.

Anul trecut a reușit petrecerea din carnaval foarte bine, deși abia participat'a public din provincie, — s'a încassat relativ la concert de tot puțin. Cu toate aceste s'au adaus la fondul bisericeii greco-cat. din loc 400. Ce reușită morală mai frumoasă trebuia?

Acum s'a spesat sumedenie de bani; considerând sumele mari, pe cari a trebuit on. public să le speseze cu pregătiri,

călătorii, întreținere etc. ajungem pôte la decă de mii, cheltuite din avere românească. E greu decă a înțelege, după toate laudele și trâmbitările prin ăiare, prin ce a fost promovat vre-un interes de obște al României în mēșura jertfelor și în deosebă a banilor cheltuiți?

Mă închin vorbelor frumoșe și nobile ale d-lui George Pop de Băsești, dér am convingerea, că ele ar fi isvorit din aceeași inimă românească, cu aceeași căldură părintească și la o petrecere, la o convingere mai puțin costisitoare. Ne-am fi afirmat atunci tot așa de bine și pôte mai corespondător stărilor noastre, decă prin luxul ce s'a făcut.

Chiar Duminecă s'a vestit din altar, că în săptămâna trecută nu a contribuit nimeni nici c'un ban la fondul bisericeii gr. cat. de aici. Curios ar suna acum întreținerea, că ore aceeași factori, tineri și stim. public, cari știu să adune și să cheltuească atâtea mii într'o séră, două, ar fi ore aplecați să se pună în serviciul ideii de a ridica în Clușiū, cât mai curând, casă lui Dumneșeu, cu care să impunem și să ne afirmăm. Anevoios ar fi răspunsul.

E mirare, totuși, cât de mult e asaltat publicul nostru cu dare de mână prin fel și fel de contribuiri.

Se observă însă adeseori, vorbind în genere, că lucruri de a doua mână se validiteză în contul celor mai de căpetenie.

Avem atâtea instituțiuni culturale și de binefacere. Tânjesc și aceste în mare parte din lipsa de sprijin, și în deosebă din lipsa de sprijin material.

Au fost toate acestea și înainte de concert și vor mai fi, dér sunt tot atâtea semne de afirmare a unui popor.

Negreșit e bine, ca noi tinerii să aranjăm conveniri sociale. Avem trebuință, a ne cultiva și manifesta și pe teren social, toate să le facem, însă cu cumpătul trebuincios. E necesar chiar să ne manifestăm dér nu numai pe teren social și érași social. Cercul de activitate al tinerimei trebuie lărgit. Dér despre acesta cu altă ocaziune.

Vm.

La administrarea fundațiunilor.

Sălagiu, Martie 1903.

D-l protopop Ioan Papiriu Pop descrie în corespondența sa din nr. 37 al „Gazetei Transilvaniei“ decășul comitetului central al „Asociațiunei pentru literatura română și cultura poporului român“ cu sediul în Sibii, privitor la stabilirea anuimitor regulamente pentru administrarea fundațiunilor aflătoare în grija acestei Asociațiuni, cu un scurt istoric al înființării și al scopului pentru care au destinat'o fundatorii.

Prezum vedem din nr. ultim al „Transilvaniei“, organul „Asociațiunei“, istoricul scurt al fundațiunilor amintit de d-l Papiriu a și apărut. Istoricul acestor singuritate fundațiuni este foarte scurt; cu toate acestea publicul se pôte încâtva orienta asupra destinațiunei fundațiunei, cât și despre modalitatea conferirii ajutórelor anuale.

D-l protopop Papiriu susține în corespondența sa, cumcă prin procedeul urmat de comitetul central al „Asociațiunei“ se vor evita multe inconveniente și injurii, ce au obvenit la conferirea de stipendii din aceste fundațiuni, întêmplându-se mai de multe ori la „Asociațiunea“ noastră, că la cutare fundațiune d. e. înființată de fundator gr. cat., și încă preot, s'a conferit stipendiul unor tineri de altă profesiune. La asta ași dori să observ d-lui protopop, că „Asociațiunea“ fiind după statutele ei națională, n'are să aibă în vedere la conferirea stipendiilor confesiunea pententului. Cine are intențiune de a face o fundațiune cu menire confesională, acela să nu încerdințeze administrațiunea ei „Asociațiunei“, ci să o lase în grija și administrarea vre-unui Consistoriu, cum au făcut'o acesta la gr. or. Gozsdu, Andronic ș. a., ér la gr. cat. Bob, Șuluțiu, Vancea, Pavel ș. a. De altmintrelea de la înființarea „Asociațiunei“ se observă pe cât e

posibil paritatea. Greco-catolicii au atâți membri în comitet, cât și gr. orientalii, ba gr. catolicii au între membrii comitetului 2 canonică zeloși și erudiți și un protopop, cari în prima linie au obligământul sfânt, de a apăra interesele bisericeii lor. De bună sémă, membrii numiți ai comitetului se vor fi luptat dreptă pentru susținerea intențiunii fundatorului, ceea ce și de acolo conchid, că membrii numiți nu s'au plâns la organul superior competent al comitetului central, adecă la adunarea generală, ca comitetul să fie îndrumat a respecta întru toate voința și intențiunea fundatorilor. Mai observ, că comitetul central este compus din bărbați luminați, cari își vor ține de subdemnitatea lor a face protelitism.

În celelalte consimt întru toate cu dorința d-lui Papiriu, ca și Consistórele noastre diecesane, urmând „Asociațiunii“, să compună asemenea regulamente și însemnări istorice despre fundațiunile date în administrarea lor. Este drept, că în călindarul „Unirii“ (pag. 162—4) s'a publicat consemnarea fundațiunilor, din cari se dau stipendii și ajutóre tinerilor de la institutele de învățământ; consemnarea asta însă nu e satisfăcătoare pentru orientarea publicului, ci ar trebui în broșuri separate publicate literile fundaționale, biografia fundatorilor și starea actuală a fondurilor, din care publicul ar fi pe deplin orientat, ba mulți, iertându-le starea materială, ar fi îndemnați prin acesta a face fundațiuni, vedând că se onoreză memoria piilor fundatori. Cheltuelile împreunate cu tipărirea acestor litere fundaționale ar puté fi acoperite din venitele respectivei fundațiuni; chiar și beneficiații fundațiunei și-ar procura cu bucurie aceste broșuri, putend arăta descendenților lor biografia fundatorului, căruia îi pôte mulțami creșterea și ajutorarea lui la studii.

Cestiunea este foarte importantă; ar fi decă de dorit, ca cât mai mulți să scrie în asta privință, până când vom vedé realizat scopul nostru, de a se face în interesul fundațiunilor publicitatea cea mai întinsă.

C.

Literatură.

A apărut:

„Școlă și Familia“. Fôie pedagogică-literară. Apare la 1 și 15 ale fie-cărei luni. Redactor responsabil: Ioan Dariu. Cu concursul mai multor profesori, învățători și alți bărbați de școlă. Sumarul nr.-ului 2, apărut acuma este:

† Dr. D. P. Barcianu, de *Mai mulți învățători*. Genul, ca categorie gramaticală, de N. Sulică. Aceeași melodie, de Emil Chiffa. Când se începe educațiunea copilului, de Nestor. Din icóna școlii române la finea veacului al XIX: Ioan German (continuare), Ioan Georgescu, schiță biografică cu portret, de I. Dariu. Lecțiune practică din aritmetică, predarea numărului 8, de D. Marcea. Cântecul dascălului, de I. Dariu. Corespondență particulară din Clușiū, de Emil Chiffa. Concurs. — Cronica școlii. — Literatură. — Pentru distracție. — Poșta Redacțiunei.

ULTIME SCIRI.

Budapesta, 16 Martie. La „Teatrul maghiar“ s'a reprezentat erī séră piesa „Gottterhalt“ anume compusă pentru ăia de 15 Martie. Asisteuța, la actul ultim, a demonstrat sgomotos contra imnului dinastiei, fluerăturile alternau cu bătaia cadentată din picior. După representație manifestații au percurș stradele în sunețul imnului lui Kossuth.

Constantinopol, 16 Martie. Pórta s'a plâns ambasadorilor, că întêmpină piedeci în aplicarea reformelor.

Proprietar: Dr. Aurel Mneșianu.
Redactor responsabil: Traian H. Pop.

